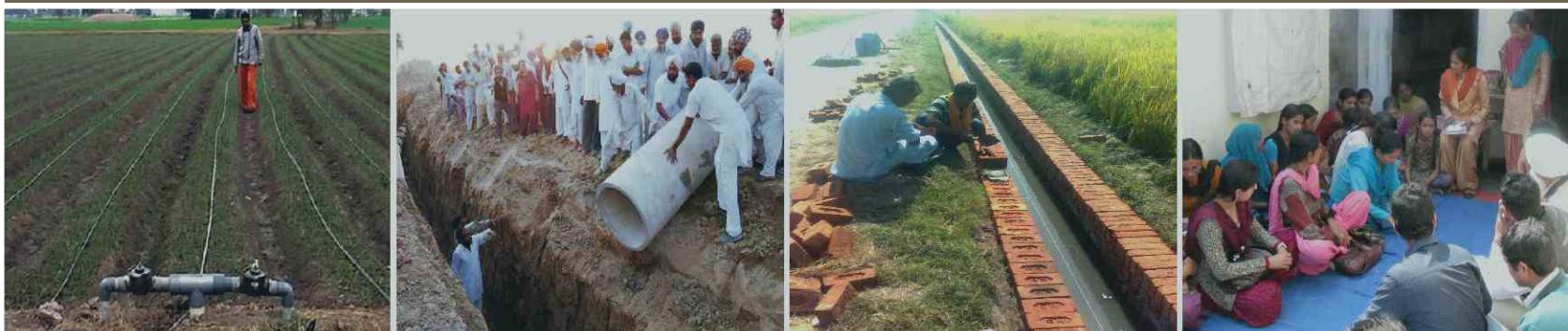

ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਚਾਰਟਰ

ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਪਿਛੇਕੜ ਅਤੇ ਬਣਤਰ

ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਦਹਾਂਕਾਂ ਵਿਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਵੈ ਨਿਰਭਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਵੱਧ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਦੋ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਮਤਾਂ- ਆਪਣੀ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਜੁਰੂਰਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ 189 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਫਸਲੀ ਘੱਣਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੰਤਲਥ ਅਸੀਂ ਲੋਗਭਗ 90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਹੀ ਯੋਗ ਰਕਬੇ ਵਿਚੋਂ 2 ਜਾਂ 2 ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਸਲਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਸੰਭਾਲ ਵਿਭਾਗ ਸਾਲ 1969 ਵਿਚ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਰਾਜ ਦੇ 2 ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਤਾ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਿਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਭਾਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਮਿਆਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਲਾਗੂਕਰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਗਭਗ 70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਜਾਮੀਨਦੇਸ਼ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਤਹਿ ਜਿਸ ਖਰਤਨਾਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੱਲੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕੁੱਲ 142 ਬਲਾਕਾਂ ਵਿਚੋਂ 110 ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਪਾਈ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਾਣੀ ਜਮੀਨ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰ ਸਾਲ ਲੋਗਭਗ 50 ਸੈਟੀਮੀਟਰ ਦੀ ਐਸਤਨ ਦਰ ਨਾਲ ਜਮੀਨਦੇਸ਼ ਜਲ ਦਾ ਪੱਧਰ ਛਿੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜ ਦੀ 39 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੇਤੀ ਯੋਗ ਭੂਮੀ ਵੱਖ-2 ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਗਿਰਾਵਟਾ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਸਾਇਨਕ ਖਾਦਾਂ ਨੇ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੁਦਰਤੀ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਜ਼ਹਰੀਲੇ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੱਧ ਰਾਈ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਣ 19 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਭੂਮੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸਮਸਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨੀਮ-ਪਹਾੜੀ ਉਚਾਂ ਨੀਵਾਂ ਰਕਬਾ, ਸੇਮ ਅਤੇ ਲੂਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਮੀਨਾਂ, ਦਰਿਆਵਾਂ ਕੰਢੇ ਕੱਠੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਸੇਮ ਵਾਲੀਆਂ ਜਮੀਨਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੰਮ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਚ ਸਿੰਚਾਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਭੂਮੀ ਸੌਮੇ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਉਪਜਾਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਵੱਖ-2 ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਭੂਮੀ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਸਿੰਚਾਈ ਪਾਣੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਲਿਆਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਸਕੀਮਾਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕੰਮ

- ਖੇਤੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਮਾਇਕਰੋ ਇਰੀਗੋਸ਼ਨ (ਡੀਰਿਪ ਅਤੇ ਸਪਾਰਿੰਕਲਰ) ਨੂੰ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਸਿੰਚਾਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਚਿਤ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਜਮੀਨਦੇਸ਼ ਨਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਕੰਢੀ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਬਰਖਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਮੁੜਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਰੀਚਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਰੇਨਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਸਟਰਕਚਰ ਬਣਾਉਣੇ।
- ਬੰਜਰ, ਗਿਰਾਵਟ ਵਾਲੀ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਦਾ ਵਾਟਰਸੈਡ ਅਧਾਰ ਤੇ ਪੇਂਡੂਕਮੇਟਿਆ ਰਾਂਹੀ ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ, ਮਾਈਕਰੋ ਲਿਫਟ, ਚੈਕ ਡੈਮ, ਭੈਂਸਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਟਰਕਚਰਾਂ ਲਾਈਵਲੀਹੋਡ ਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਫਾਰਮ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਆਦਿ।

ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵੇਰਵਾ

ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਯੋਜਿਤ ਸਕੀਮਾਂ

1. ਮੈਕਰੋ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਵਰਕ ਪਲੈਨ ਫਾਰ ਸਾਇਲ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ
(ਫੰਡਿੰਗ ਪੈਟਰਨ: 90% ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ 10% ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ)

ਮੁੱਖ ਉਪ ਸਕੀਮਾਂ

- a) ਨੈਸ਼ਨਲ ਵਾਟਰਸੈਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਫਾਰ ਰੇਨਫੈਡ ਏਰੀਆ
  - ਮੰਤਵ: ਬਰਾਨੀ ਰਕਬੇ (ਕੰਢੀ ਏਰੀਆ) ਵਿਚ ਵਰਖਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਰਾਂਹੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ।
  - ਏਰੀਆ: ਮੁਹਾਲੀ, ਰੋਪੜ, ਨਵਾਂਸਹਿਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ
  - ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਏਰੀਆ: 26 ਸਥ-ਵਾਟਰਸੈਡਾਂ ਹੇਠ 31286 ਹੈਕਟੇਅਰ
  - ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਾਗਤ: 35.78 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ
  - ਮੁੱਖ ਕੰਮ: ਵਾਟਰਸੈਡ ਅਧਾਰ ਤੇ ਪੇਂਡੂਕਮੇਟਿਆ ਰਾਂਹੀ ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ, ਮਾਈਕਰੋ ਲਿਫਟ, ਚੈਕ ਡੈਮ, ਭੈਂਸਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਟਰਕਚਰਾਂ ਲਾਈਵਲੀਹੋਡ ਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਫਾਰਮ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਆਦਿ।

ਅ) ਫਲੋਂਡ ਪਰੋਨ ਦਰਿਆ ਪੱਗਰ ਦੇ ਕੈਚਮੈਂਟ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਭੂਮੀ ਖੋਨ੍ਹ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਸਕੀਮ

- ਮੰਤਵ: ਪੱਗਰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੈਚਮੈਂਟ ਵਿਚ ਭੂਮੀ ਖੋਨ੍ਹ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ
- ਏਰੀਆ: ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਕੀਮ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: ਮੁਹਾਲੀ
- ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਏਰੀਆ: 2 ਵਾਟਰਸੈਡਾਂ ਹੇਠ 1732 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ
- ਮੁੱਖ ਕੰਮ: ਛੋਟੇ ਚੈਕ ਡੈਮ, ਭੈਂਸ ਰੋਕੂਸਟਰਕਚਰਾਂ ਆਦਿ।

2. ਰੈਕਲਾਮੇਸ਼ਨ ਆਫ ਰੀਵਾਇਨ ਏਰੀਆ (ਟੀ.ਡੀ.ਈ. ਸਕੀਮ)

- ਫੰਡਿੰਗ ਪੈਟਰਨ: 100% ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ
- ਮੰਤਵ: ਢਾਹੇ ਦੇ ਰਕਬੇ ਦਾ ਸੁਧਾਰ/ਵਿਕਾਸ
- ਏਰੀਆ: ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਕੀਮ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ

3. ਨੈਸ਼ਨਲ ਮਿਸ਼ਨ ਆਨ ਮਾਇਕਰੋ ਇਰੀਗੋਸ਼ਨ

- (ਫੰਡਿੰਗ ਪੈਟਰਨ: 80% ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ 20% ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ)

- ਮੰਤਵ: ਪਾਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ
- ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਡੀਰਿਪ, ਮਾਇਕਰੋ ਸਪਾਰਿੰਕਲਰ ਅਤੇ ਸਪਾਰਿੰਕਲਰ ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਉਪਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਡੋਟ/ਸਿਸਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 60 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਉਪਦਾਨ ਉਪਲੱਭਧ।
- ਉਪਦਾਨ 5 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਤੱਕ ਉਪਲੱਭਧ ਹੈ
- ਉਪਦਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।
- ਸਾਰੀਆਂ ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਬਾਗਬਾਨੀ ਫਸਲਾਂ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ।
- ਏਰੀਆ: ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾਂ

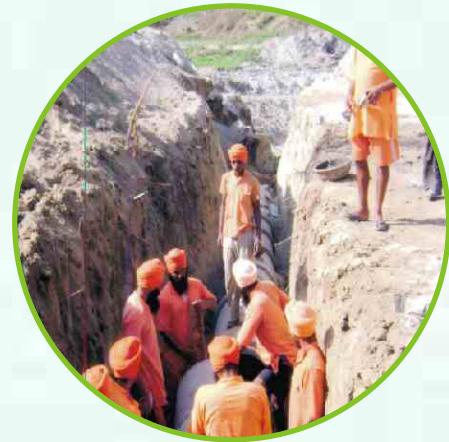
ਰਾਜ ਪਲਾਨ ਸਕੀਮਾਂ

1. ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਾਇਕਰੋ ਇਰੀਗੋਸ਼ਨ ਦਾ ਆਰ.ਆਈ.ਡੀ.ਐਫ. 16 ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ

- (ਫੰਡਿੰਗ ਪੈਟਰਨ: 95% ਨਾਬਾਡ ਕਰਜਾ ਅਤੇ 5% ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ)
- ਆਰ.ਆਈ.ਡੀ.ਐਫ.-13 ਚਾਲੂ ਪ੍ਰਗਾਣਾਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ
- ਆਰ.ਆਈ.ਡੀ.ਐਫ.-16 ਚਾਲੂ (2010-11 ਤੋਂ 2012-13) ਨਵਾਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ
- ਮਾਇਕਰੋ ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੇ 25 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧੂਉਪਦਾਨ
- ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਟਰ ਸਟੇਰੇਜ ਟੈਕਾਂ ਤੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਉਪਦਾਨ

2. ਸਕੀਮ ਫਾਰ ਕੰਜਰਵੇਸ਼ਨ ਆਫ ਇਰੀਗੋਸ਼ਨ ਵਾਟਰ ਥਰਿਊਆਸਿਸਟੈਂਸ ਆਨ ਯੂ.ਜੀ.ਪੀ.ਐਸ. (ਏ.ਸੀ.ਏ.)

- ਫੌਂਡਿੰਗ ਪੈਟਰਨ: 30% ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਗਰਾਂਟ ਅਤੇ 70% ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰਨਾ
- ਮੰਤਵ: ਪਾਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ
- ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਯੂ.ਜੀ.ਪੀ.ਐਸ. (ਆਰ.ਸੀ.ਸੀ.ਪੀ.ਵੀ.ਸੀ.) ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਉਪਦਾਨ
- ਉਪਦਾਨ ਦੀ ਹੱਦ: 22,000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ
- ਏਰੀਆ: ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ।

3. ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਫਾਰ ਜੂਡੀਆਸ ਯੂਜ ਆਫ ਅਵੈਲੇਬਲ ਵਾਟਰ ਐਡ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਆਫ ਰੈਨ ਵਾਟਰ ਫਾਰ ਇਨਹਾਸਿੰਗ ਇਰੀਗੋਸ਼ਨ ਪੋਟੋਸੀਅਲ ਇੰਨ ਪੰਜਾਬ (ਆਰ.ਆਈ.ਡੀ.ਐਫ-17)

- ਫੌਂਡਿੰਗ ਪੈਟਰਨ: 95% ਨਾਬਾਰਡ ਕਰਨਾ ਅਤੇ 5% ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ
- ਸਾਲ 2012-13 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ
- ਸਾਝੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਜ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਤੇ 90% ਸਹਾਇਤਾ
- ਰਾਜ ਦੇ ਕੰਡੀ ਏਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੈਨ ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਸਟਰਕਚਰ ਵਣਾਉਣ ਤੇ 100% ਸਹਾਇਤਾ

4. ਕੰਢੀ ਨਾਨ-ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਏਰੀਆ ਵਾਟਰਸੈਟ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ

- ਮੰਤਵ: ਰਾਜ ਦੇ ਬਗਾਨੀ ਰਕਬੇ (ਕੰਢੀ ਏਰੀਆ) ਵਿਚ ਵਰਖਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਰਾਂਹੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ।
- ਏਰੀਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਕੀਮ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: ਮੁਹਾਲੀ, ਰੋਪੜ, ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ
- ਮੁੱਖ ਕੰਮ: ਕੰਢੀ ਨਾਨ-ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਵਾਟਰਸੈਟ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ, ਮਾਈਕਰੋ ਲਿਫਟ, ਚੈਕ ਡੈਮ, ਭੋ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਟਰਕਚਰਾਂ ਆਦਿ।

5. ਸਕੀਮ ਫਾਰ ਰੈਨਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਇੰਨ ਦਾ ਸਟੇਟ

- ਮੰਤਵ: ਰਾਜ ਦੇ ਬਗਾਨੀ ਰਕਬੇ (ਕੰਢੀ ਏਰੀਆ) ਵਿਚ ਵਰਖਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਇੱਕਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਟਰਕਚਰ ਬਣਾਉਣੇ
- ਏਰੀਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਕੀਮ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: ਮੁਹਾਲੀ, ਰੋਪੜ, ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ
- ਮੁੱਖ ਕੰਮ: ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਅਤੇ ਰੀਚਾਰਜ ਲਈ ਪ੍ਰੀਨੀਅਲ ਫਲੋਅਰ, ਲਿਫਟ ਇਰੀਗੋਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ

6. ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਕੀਮ

- ਉਪਲੱਥ ਮਸ਼ੀਨਰੀ: 7 ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ, 8 ਟ੍ਰੈਕਟਰ, 1 ਐਕਸਵੇਟਰ-ਕਮ-ਲੋਡਰ, 1 ਟ੍ਰੈਨਚਰ ਅਤੇ 6 ਲੇਜਰ ਲੈਵਲਰ
- ਕਿਰਾਏ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ

▪ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ	925 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ
▪ ਐਕਸਵੇਟਰ-ਕਮ-ਲੋਡਰ	650 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ
▪ ਟ੍ਰੈਨਚਰ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਸਹਿਤ	600 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ
▪ ਲੇਜਰ ਲੈਵਲਰ-ਟ੍ਰੈਕਟਰ	425 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ

ਹੋਰ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ

1. ਰਾਸਟਰੀ ਕਿਸੀ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾ

(ਪੇਂਡੀਖਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਕੀਮ)

- ਮੰਤਵ: ਬਗਾਨੀ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਸਤਿਹੀ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨਦੇਜ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਚਿਤ ਵਰਤੋਂ ਰਾਂਹੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ।
- ਏਰੀਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਕੀਮ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ।
- ਮੁੱਖ ਕੰਮ: ਸਾਝੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਜ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਤੇ 90% ਸਹਾਇਤਾ

2. ਇੰਟੋਗਰੇਟਿਡ ਵਾਟਰਸੈਟ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਅਤੇ ਇੰਟੋਗਰੇਟਿਡ ਵੇਸਟਲੈਂਡ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

(ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਕੀਮ)

- ਮੰਤਵ: ਰਾਜ ਦੇ ਵੱਖ-2 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਟਰਸੈਟ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ।
- ਏਰੀਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਕੀਮ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: ਮੁਹਾਲੀ, ਰੋਪੜ, ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਸੰਗਰੂਰ, ਤਰਨਤਾਰਨ, ਜਲੰਧਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਪਟਿਆਲਾ, ਕਪੂਰਥਲਾ ਅਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ।
- ਮੁੱਖ ਕੰਮ: ਡੈਨੇਜ ਲਈਨ ਟਰੀਟਮੈਂਟ, ਲੈਡ ਲੈਵਲਿੰਗ, ਰਿਚਾਰਜਿੰਗ, ਪਲਾਂਟੇਸ਼ਨ, ਰਿਟੈਨਿੰਗ ਵਾਲ, ਟੇਕੇ, ਪਸੂਪਾਲਣ, ਸੈਲਫ ਹੈਲਪ ਗੁੱਪ, ਮਾਈਕਰੋ ਫਾਇਲੈਸ ਆਦਿ।

3. ਛੋਟੇ ਸੁਹਿਰਾ/ਕਸਬਿਆਂ ਦੇ ਟ੍ਰੀਟਿੰਡ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੇਤੀ ਲਈ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ

(ਪੰਜਾਬ ਸਾਈੰਸ ਅਤੇ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਕਾਊਂਸਿਲ ਦੀ ਸਕੀਮ)

- ਮੰਤਵ: ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਟ੍ਰੀਟਿੰਡ ਗੰਦਾ ਪਾਣੀ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਮੁਹਾਈਆ ਕਰਨਾ।
- ਏਰੀਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਕੀਮ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: 40 ਸ਼ੁਹਿਰ/ਕਸਬੇ।
- ਮੁੱਖ ਕੰਮ: ਸਿਵਰੇਜ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਤੱਕ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਜ ਨਾਲੀਆਂ ਵਿਛਾਉਣਾ।

4. ਵੈਟਲੈਂਡ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ

(ਪੰਜਾਬ ਸਾਈੰਸ ਅਤੇ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਕਾਊਂਸਿਲ ਦੀ ਸਕੀਮ)

- ਮੰਤਵ: ਹਰੀਕੇ, ਰੋਪੜ, ਨੰਗਲ ਅਤੇ ਕਾਂਜਲੀ ਵੈਟਲੈਂਡਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ।
- ਏਰੀਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਕੀਮ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: ਰੋਪੜ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
- ਮੁੱਖ ਕੰਮ: ਸੈਡੀਮੈਟ ਡਿਪਾਂਸਿਟ ਸਟਰਕਚਰਜ, ਸਿੱਲਟ ਡੀਨੈਸ਼ਨ ਸਟਰਕਚਰਜ, ਦਰਖੱਤ ਅਤੇ ਵਾੜ ਲਗਾਉਣਾ।

5. ਨੈਸ਼ਨਲ ਪੇਂਡੂਰੋਜਗਾਰ ਗਰੰਟੀ ਸਕੀਮ (ਨਰੋਗਾ)

(ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਕੀਮ)

- ਮੰਤਵ: ਪੇਂਡੂਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘਟੋ ਘਟੋ 100 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਰੋਜਗਾਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨਾ।
- ਏਰੀਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਕੀਮ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ।
- ਦੂਸਰੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ: ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਲੰਧਰ, ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਰੋਪੜ, ਮੋਹਾਲੀ, ਮੁਕਤਸਰ ਅਤੇ ਮਾਨਸ।
- ਮੁੱਖ ਕੰਮ: ਟੋਕੇ, ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਸਟਰਕਚਰ, ਰਿਚਾਰਜਿੰਗ, ਭੋ ਵਿਕਾਸ, ਦਰੱਖਤ ਲਗਾਉਣਾ, ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਸਟਰਕਚਰ ਆਦਿ।

ਲੜ੍ਹੀ ਨੰ:	ਦਫਤਰ ਦਾ ਨਾਂ	ਪਤਾ	ਫੋਨ ਨੰ:
1	ਮੁੱਖ ਭੂਮੀ ਪਾਲ, ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ	ਐਸ.ਸੀ.ਓ. 92-94, ਸੈਕਟਰ 17ਡੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ	0172-2704857
2	ਭੂਮੀ ਪਾਲ (ਸਦਰ ਮੁਕਾਮ), ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ		0172-2716158
3	ਭੂਮੀ ਪਾਲ, ਮੁਹਾਲੀ	ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਫੇਸ-6, ਨੇੜੇ ਦਾਰਾ ਸਟੂਡੀਓ, ਮੁਹਾਲੀ	0172-2228795
4	ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਤਕਨੀਕੀ), ਭੌਵਤੇ ਬੋਰਡ, ਪੰਜਾਬ, ਮੋਹਾਲੀ		0172-2227868
5	ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਮੁਹਾਲੀ		0172-2271644
6	ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ (ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾ), ਮੁਹਾਲੀ		0172-2025889
7	ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ (ਮਸੀਨਰੀ), ਮੁਹਾਲੀ		0172-2229542
8	ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ (ਸਾਇਲ ਸਰਵੇ), ਮੁਹਾਲੀ		01823-222296
9	ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ	ਕਲਾਮ ਰੋਡ, ਨੇੜੇ ਕਾਰਾ ਆਈ ਹਸਪਤਾਲ, ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ.	0175-2366238
10	ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਪਟਿਆਲਾ	ਜ਼ਿਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਸਰਹਿੰਦ ਰੋਡ, ਪਟਿਆਲਾ	01882-240192
11	ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ	ਹੂਮ ਨੰਬਰ 443, ਜ਼ਿਲਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ	01672-230876
12	ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਸੰਗਰੂਰ	ਮੁਬਾਰਿਕ ਮਹਿਲ ਕਲੋਨੀ, ਗਲੀ ਨੰਬਰ 4, ਸੰਗਰੂਰ	0181-2271630
13	ਭੂਮੀ ਪਾਲ, ਜਲੰਧਰ	7, ਮਿੱਠਾ ਪੁਰ ਰੋਡ, ਭੰਡਾਲ ਹਾਊਸ, ਜਲੰਧਰ	0181-2434242
14	ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਜਲੰਧਰ	242, ਲਾਜਪਤ ਨਗਰ, ਜਲੰਧਰ	0161-2561273
15	ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ	101, ਨਿਊ ਪੰਜਾਬ ਮਾਤਾ ਨਗਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ	01632-229970
16	ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	ਏ-4, ਗਰੀਨ ਐਵੀਨਿਊ, ਡਾ. ਕਿਰਲੂ ਚੌਕ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	01632-222025
17	ਭੂਮੀ ਪਾਲ, ਫਿਰੋਜਪੁਰ	ਦਸਮੇਸੁ ਨਗਰ, ਇੰਡ. ਏਰੀਆ, ਨੇੜੇ ਮੋਗਾ ਟਾਇਰ, ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ	01639-251183
18	ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਫਿਰੋਜਪੁਰ	ਵਿਕਾਸ ਵਿਹਾਰ ਕਲੋਨੀ, ਮਲਵਾਲ ਰੋਡ, ਨੇੜੇ ਮਾਰਕੈਟ ਦਫਤਰ, ਫਿਰੋਜਪੁਰ	0164-2211629
19	ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਫਰੀਦਕੋਟ	ਗਲੀ ਨੰ: 2, ਨਾਰਦਿਨ ਨਗਰ, ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਰੋਡ, ਫਰੀਦਕੋਟ	01633-240466
20	ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਬਠਿੰਡਾ	ਕਮਰਾ ਨੰ: 212-224, ਮਿੰਨੀ ਸਕਤਰੇਤ, ਜ਼ਿਲਾ ਕੋਰਟ, ਬਠਿੰਡਾ	01652-230600
21	ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਮੁਕਤਸਰ	ਰਣਜੀਤ ਐਵੀਨਿਊ, ਗਲੀ ਨੰਬਰ 3, ਆਰੇ ਵਾਲੀ ਗਲੀ, ਮੁਕਤਸਰ	0164-2211629
22	ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਮਾਨਸਾ	ਕਮਰਾ ਨੰ: 74-75, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਤੀਸਰੀ ਮੰਜ਼ਿਲ, ਮਾਨਸਾ	0172-2725330

ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਐਸ.ਸੀ.ਓ. ਨੰ: 92-94, ਸੈਕਟਰ 17-ਡੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਫੋਨ: 0172-2704857, 2716158, ਫੈਕਸ: 0172-2725330

ਈ-ਮੇਲ: dswcpunjab@gmail.com

ਵੈੱਬਸਾਈਟ: <http://dswcpunjab.gov.in>